

ZESZYTY APTECZNE

OTWIERAM I WIEM

Intymne problemy kobiet z perspektywy farmaceuty

Ten Zeszyt i notatki należą do:

 wydawnictwo
farmaceutyczne

Wydanie I (2020)

Zeszyty Apteczne: Intymne problemy kobiet z perspektywy farmaceuty

Redaktor naukowy:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
Dyrektor ds. naukowych grupy opieka.farm

Konsultacja naukowa:

dr n. med. Paweł Brzewski
Lekarz specjalista dermatolog i wenerolog
Klinika Dermatologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium
Medicum
www.dermatolog-brzewski.com

dr n. med. Paulina Przybylska
Lekarz specjalista ginekologii i położnictwa.

mgr Antonina Dębogórska
Seksuolog, psycholog, trenerka inteligencji erotycznej. Prywatna
praktyka w Krakowie oraz on-line.
www.seksuologwkrakowie.com

Zespół autorski:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
mgr farm. Elżbieta Żmudzka
mgr farm. Effiom Uman-Ntuk
mgr farm. Bartosz Skalubiński
mgr farm. Magdalena Niedbała
mgr farm. Adam Kowalski
mgr farm. Agnieszka Wiesner
mgr farm. Roksana Cimała
mgr farm. Marta Tusińska
mgr farm. Marta Teryks
mgr farm. Katarzyna Malec
mgr farm. Aleksandra Zapala
mgr farm. Łukasz Bugłowski
mgr farm. Maria Możdżeń

Korekta językowa:

mgr farm. Joanna Kłak

Korekta techniczna:

mgr Dominika Wadowska

DTP:

mgr Anna Makowska

Ze względu na stały postęp w naukach medycznych lub odmienne opinie na temat leczenia, jak również możliwość wystąpienia błędu, Wydawca prosi, aby w trakcie podejmowania decyzji terapeutycznej uważnie oceniać informacje zamieszczone w niniejszej książce, zwłaszcza dotyczące leków nowych lub rzadko stosowanych. Informacje dotyczące praktycznego stosowania leków odpowiadają poziomowi aktualnej wiedzy medycznej. Za dawkowanie i sposób podawania leków jest odpowiedzialny użytkownik. Prosimy zapoznać się z informacjami producenta przed zastosowaniem lub rekomendacją leku. Nazwy handlowe są prawnie chronione, nawet wówczas, gdy nie zostały specjalnie oznaczone. Dzieło w całości jest chronione prawem autorskim. Żadna z części tej książki nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej zgody Wydawcy.

ISBN: 978-83-957414-0-1

Wydanie I, Kraków, 2020

Zamówienia hurtowe i detaliczne:

www.wydawnictwo.farm

Wydawca:

opieka.farm sp. z o.o.
ul. Chodkiewicza 9/4
Kraków 31-532
www.grupaopieka.farm

Spis treści

1. Przedmowa	9	5.1. Objawy menopauzy	43
2. Miesiączka, ból miesiączkowy i PMS	11	5.2. Preparaty na menopauzę bez recepty	44
2.1. Środki higieny osobistej	11	5.2.1. Pluskwica groniasta	44
2.2. Nieregularne krwawienia miesiączkowe	12	5.2.2. Soja	44
2.3. Nadmierne krwawienia miesiączkowe	13	5.2.3. Koniczyna czerwona	45
2.4. Leczenie krwawień miesiączkowych	13	5.2.4. Chmiel zwyczajny	45
2.5. Zespół napięcia przedmiesiączkowego	14	5.2.5. Len zwyczajny	46
2.5.1. Leczenie zespołu napięcia przed- miesiączkowego	14	5.2.6. Wapń i witamina D a menopauza	46
2.6. Bóle miesiączkowe	16	5.2.7. DHEA a menopauza	47
2.6.1. Leczenie bólu miesiączkowego	17	5.3. Hormonalna terapia zastępcza (HTZ)	49
3. Antykoncepcja	21	5.4. Postępowanie niefarmakologiczne w okresie menopauzalnym	50
3.1. Metody antykoncepcji	21	6. Suchość pochwy	53
3.1.1. Hormonalne środki antykoncep- cyjne	21	6.1. Przyczyny suchości pochwy	53
3.1.2. Barieryne środki antykoncepcyjne	27	6.2. Objawy suchości pochwy	53
3.2. Skuteczność metod antykoncepcyjnych	27	6.3. Leczenie suchości pochwy	53
3.3. Wybór metody antykoncepcyjnej	28	6.3.1. Leczenie przyczynowe suchości pochwy	53
3.4. Antykoncepcja postkoitalna („tabletki po”)	28	6.3.2. Leczenie objawowe suchości pochwy	54
3.5. Tabletki wczesnoporonna	30	6.3.3. Zalecenia niefarmakologiczne w suchości pochwy	54
4. Obniżenie pożądania seksualnego u kobiet	33	7. Wypadanie narządów płciowych	57
4.1. Przyczyny zmniejszonego libido	34	7.1. Przyczyny i czynniki ryzyka wypadania narządów płciowych	57
4.2. Uwarunkowania wychowawcze i kultu- rowe	34	7.2. Objawy wypadania narządów płcio- wych	57
4.2.1. Ogólny stan zdrowia	34	7.3. Leczenie wypadania narządów płcio- wych	58
4.2.2. Poród, menopauza oraz zaburze- nia ginekologiczne	34	7.3.1. Pessary dopochowowe stosowane w wypadaniu narządów płciowych	58
4.3. Choroby współistniejące oraz zabiegi	35	7.4. Ćwiczenia dna miednicy	58
4.4. Antykoncepcja a libido	36	7.5. Zalecenia niefarmakologiczne w wypo- daniu narządów płciowych	59
4.5. Stosowane leki a libido	36	8. Infekcje pochwy	61
4.5.1. Leki przeciwdepresyjne a libido	36	8.1. Bakteryjna waginoza	61
4.5.2. Leki stosowane w leczeniu nadciś- nienia a libido	37	8.1.1. Przyczyny bakteryjnej waginozy	61
4.6. Leczenie niefarmakologiczne a libido	38	8.1.2. Objawy bakteryjnej waginozy	61
4.7. Leczenie farmakologiczne zaburzeń libido	39	8.2. Konieczność konsultacji lekarskiej	61
4.7.1. Preparaty ziołowe stosowane w spadku libido	39	8.3. Leczenie bakteryjnej waginozy	62
5. Menopauza i okres okołomenopauzalny	43	8.4. Zapalenia pochwy tlenowe (<i>aerobic vaginitis</i>)	62
		8.5. Leki recepturowe w leczeniu infekcji bakteryjnych pochwy	62

8.6. Preparaty na bakteryjne infekcje pochwy dostępne bez recepty	63	11.5. Różnicowanie rzeżączki	84
8.6.1. Profilaktyka bakteryjnej waginozy i profilaktyka nawrotów	66	11.6. Diagnostyka rzeżączki	85
8.7. Grzybicze zapalenie pochwy i sromu	66	11.7. Leczenie rzeżączki	85
8.7.1. Objawy grzybiczego zapalenia pochwy i sromu	66	11.8. Rzeżączka a ciąża	85
8.7.2. Różnicowanie grzybiczego zapalenia pochwy	66	12. Opryszczka narządów płciowych u kobiet 89	
8.7.3. Konieczność konsultacji lekarskiej	66	12.1. Przyczyny opryszczki narządów płciowych	89
8.7.4. Preparaty dostępne bez recepty	67	12.1.1. Sposoby zakażenia opryszczką narządów płciowych	89
8.7.5. Leczenie grzybiczego zapalenia pochwy i sromu	68	12.1.2. Czynniki wywołujące reaktywację wirusa opryszczki	90
8.7.6. Leki recepturowe w leczeniu grzybiczych infekcji pochwy	68	12.2. Objawy opryszczki narządów płciowych u kobiet	90
8.7.7. Leczenie partnera	69	12.2.1. Objawy towarzyszące zespołowi zakażenia pierwotnego	90
8.8. Porównanie objawów bakteryjnego i grzybiczego zapalenia pochwy oraz rzęsistkowicy	69	12.2.2. Objawy towarzyszące nawrotowi opryszczki	91
8.9. Stosowanie probiotyków w bakteryjnych i grzybiczych infekcjach pochwy	70	12.3. Powikłania zakażenia HSV	91
8.9.1. Połączenie probiotyków i estriolu	70	12.3.1. Zakażenie wirusem opryszczki u noworodka	91
8.10. Testy na zapalenie pochwy	70	12.4. Rozpoznanie i różnicowanie HSV	91
9. Chlamydiaza u kobiet	73	12.5. Leczenie opryszczki narządów płciowych	92
9.1. Objawy chlamydiozy u kobiet	73	12.6.1. Leczenie nawrotu opryszczki narządów płciowych	93
9.2. Rozpoznanie chlamydiozy u kobiet	73	12.6.2. Przewlekłe leczenie supresyjne	93
9.3. Leczenie chlamydiozy u kobiet	74	12.6.3. Leczenie opryszczki narządów płciowych u kobiet w ciąży	93
10. Kiła u kobiet	75	12.7. Zapobieganie opryszczce narządów płciowych	94
10.1. Kiła dawniej i dziś	75	13. Zakażenie wirusem brodawczaka ludzkiego u kobiet	97
10.2. Drogi zakażenia kiłą	75	13.1. Typy wirusa HPV	97
10.3. Profilaktyka kiły	76	13.2. Sposoby zakażenia wirusem HPV	97
10.4. Przebieg i objawy kiły	76	13.3. Objawy i przebieg zakażenia wirusem HPV u kobiet	97
10.4.1. Kiła I okresu (kiła pierwotna)	77	13.3.1. Kłykciny kończyste	98
10.4.2. Kiła II okresu (kiła wtórna)	77	13.4. Powikłania zakażenia HPV	98
10.4.3. Kiła III okresu	78	13.4.1. Rak szyjki macicy	98
10.4.4. Różnicowanie kiły	79	13.4.2. Inne nowotwory wywołwane zakażeniem HPV	99
10.5. Diagnostyka kiły	79	13.4.3. Ciąża a infekcja HPV	99
10.6. Leczenie kiły	79	13.5. Rozpoznanie i różnicowanie zakażenia HPV	99
10.6.1. Leczenie pierwszego wyboru - penicyliny	80	13.6. Leczenie infekcji HPV	99
10.6.2. Alternatywne leczenie kiły – doksyklina lub ceftriakson	81	13.6.1. Leczenie kłykcin kończystych	99
10.7. Kiła u kobiety w ciąży	81	13.6.2. Leczenie brodawek płciowych u kobiet w ciąży	102
11. Rzeżączka u kobiet	83	13.7. Profilaktyka	102
11.1. Drogi zakażenia rzeżączką	83		
11.2. Profilaktyka rzeżączki	83		
11.3. Przebieg i objawy rzeżączki	84		
11.4. Powikłania rzeżączki	84		

13.7.1. Szczepienia ochronne przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego.....	102
14. Rzęsistkowica	105
14.1. Drogi zarażenia rzęsistkiem pochwo- wym	105
14.2. Objawy rzęsistkowicy u kobiety.....	105
14.3. Rozpoznanie rzęsistkowicy.....	106
14.4. Leczenie rzęsistkowicy	106
14.4.1. Leczenie rzęsistkowicy u kobiet w ciąży	106
14.4.2. Leczenie rzęsistkowicy u kobiet karmiących piersią.....	107
14.4.3. Leczenie partnerów seksualnych	107
14.4.4. Działania niepożądane metronida- zolu i tynidazolu.....	107
14.4.5. Interakcje pochodnych nitroimi- dazolu.....	108
14.4.6. Niezalecane terapie rzęsistkowicy	108
14.4.7. Powikłania nieleczonej rzęsistko- wicy u ciężarnych kobiet	108
15. Wulwodynia	111
15.1. Objawy wulwodynii.....	111
15.2. Przyczyny wulwodynii.....	111
15.3. Rozpoznanie wulwodynii.....	111
15.4. Leczenie wulwodynii.....	111
16. Infekcje dróg moczowych	113
16.1. Zapalenie pęcherza moczowego i cewki moczowej.....	114
16.1.1. Furazydyna w leczeniu zakażeń dolnych dróg moczowych	114
16.1.2. Furazydyna a witamina C.....	114
16.1.3. Środki ostrożności w leczeniu furazydyną	115
16.1.4. Inne leki w terapii zakażeń dolnych dróg moczowych	115
16.1.5. Żurawina a zakażenie układu moczowego.....	116
16.1.6. Leczenie wspomagające zakażeń dolnych dróg moczowych bez recepty.....	116
16.1.7. Profilaktyka zakażeń dolnych dróg moczowych	117
16.1.8. Immunostymulacja w zakażeniach dolnych dróg moczowych	118
16.2. Ostre odmiedniczkowe zapalenie nerek.....	119
16.3. Zakażenia układu moczowego u kobiet ciężarnych	119
17. Nietrzymanie moczu u kobiet	123
17.1. Przyczyny i czynniki ryzyka	123
17.2. Leczenie nietrzymania moczu	124
17.2.1. Zalecenia nefarmakologiczne w nietrzymaniu moczu.....	124
17.2.2. Leczenie farmakologiczne nietrzy- mania moczu	124
17.2.3. Zalecenia dodatkowe w nietrzyma- niu moczu	125
18. Cewniki i cewnikowanie	129
18.1. Rodzaje cewników	129
18.2. Pielęgnacja pacjentów zacewnikowa- nych.....	132
18.3. Powikłania cewnikowania	132
19. Łysienie kobiet	135
19.1. Przyczyny łysienia kobiet	135
19.2. Leczenie miejscowe łysienia kobiet.....	136
19.3. Leczenie ogólne łysienia kobiet	137
19.4. Metody nefarmakologiczne leczenia łysienia kobiet.....	139
20. Nadmierne owłosienie (hipertrichoza) ..	141
20.1. Przyczyny nadmiernego owłosienia ..	141
20.2. Leczenie nadmiernego owłosienia ..	142
21. Stomia	145
21.1. Rodzaje stomii	145
21.1.1. Kolostomia	145
21.1.2. Ileostomia	146
21.1.3. Urostomia	146
21.2. Powikłania stomii jelitowych	147
21.3. Sprzęt stomijny	149
21.4. Wymiana worków stomijnych.....	150
21.5. Dieta u pacjentów ze stomią jelitową.....	151
22. Halitoza	153
22.1. Przyczyny halitozy	153
22.2. Postępowanie w przypadku halitozy ..	154
23. Leksykon pojęć	157

Spis rycin

Ryc. 1. Pessary stosowane w terapii wypadania narządów płciowych.	58
Ryc. 2. Zlokalizowany na wardze objaw pierwotny w przebiegu kiły i okresu.	77
Ryc. 3. Osutka na plecach w przebiegu kiły II okresu.	78
Ryc. 4. Noworodek z rzeżączkowym zapaleniem spojówek.	86
Ryc. 5. Schematyczne umiejscowienie cewnika Foleya w pęcherzu moczowym.	130
Ryc. 6. Rodzaje cewników urologicznych.	130
Ryc. 7. Worek do zbiórki moczu.	131
Ryc. 8. Łysienie androgenowe.	135
Ryc. 9. Kolostomia.	146
Ryc. 10. Schemat urostomii.	147
Ryc. 11. Worek i płytką do kolostomii.	149
Ryc. 12. Worek i płytką (system dwuczęściowy) do ileostomii w systemie otwartym.	150
Ryc. 13. Worek do urostomii w systemie dwuczęściowym.	150

Spis tabel

Tabela 1.	Podział dwuskładnikowych tabletek antykoncepcyjnych na generacje ze względu na rodzaj pochodnej progesteronu, z uwzględnieniem działania pozaantykonceptyjnego progestagenów.	22
Tabela 2.	Skuteczność metod antykoncepcyjnych.	29
Tabela 3.	Przegląd suplementów diety na menopauzę.	48
Tabela 4.	Leki stosowane w HTZ.	49
Tabela 5.	Przegląd preparatów dostępnych bez recepty, stosowanych w suchości pochwy.	55
Tabela 6.	Wybrane preparaty bez recepty do stosowania w infekcjach pochwy.	64
Tabela 7.	Leki OTC stosowane w leczeniu grzybicy pochwy i sromu.	67
Tabela 8.	Różnice między bakteryjnym i grzybiczym zapaleniem pochwy oraz rzęsistkowicą.	69
Tabela 9.	Wybrane preparaty probiotyczne i prebiotyczne dostępne w Polsce.	70
Tabela 10.	Zalecenia dla kobiet dotyczące częstotliwości badań profilaktycznych w kierunku chlamydii.	74
Tabela 11.	Schematy leczenia chlamydiozy u kobiet.	74
Tabela 12.	Schemat leczenia pierwszego epizodu opryszczki narządów płciowych doustnymi preparatami przeciwwirusowymi.	92
Tabela 13.	Schemat leczenia kolejnego epizodu opryszczki narządów płciowych doustnymi preparatami przeciwwirusowymi.	94
Tabela 14.	Schemat leczenia supresyjnego opryszczki narządów płciowych doustnymi preparatami przeciwwirusowymi.	94
Tabela 15.	Zestawienie preparatów stosowanych w miejscowym leczeniu kłykcin kończystych. ...	101
Tabela 16.	Zestawienie szczepionek przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego stosowanych u kobiet.	103
Tabela 17.	Interakcje pochodnych nitroimidazolu.	109
Tabela 18.	Zasady doboru rozmiaru cewnika u dzieci.	131
Tabela 19.	Preparaty do stosowania miejscowego zawierające minoksydyl.	136
Tabela 20.	Wpływ pożywienia na funkcjonowanie stomii.	152
Tabela 21.	Porównanie produktów dostępnych w aptekach stosowanych w halitozie.	155

1. Przedmowa

Szanowni Czytelnicy!

Oddajemy w Wasze ręce podręcznik omawiający tematy dotyczące zdrowia intymnego kobiety. Opisaliliśmy w nim schorzenia i dolegliwości bardzo różne, ale spięte jednym wspólnym mianownikiem – wszystkie są często tematem tabu i rozmowa na ich temat z pacjentką jest znacznie utrudniona przez poczucie wstydu czy stresu, których chora może doświadczać. Niniejsze opracowanie ma za zadanie „odczarować” te zagadnienia i w przystępny sposób, ale w oparciu o najlepsze dostępne źródła, przedstawić aktualny stan wiedzy i zasady leczenia wielu schorzeń intymnych kobiet (tematom dotyczącym mężczyzn poświęciliśmy bliźniaczy podręcznik pt. *Zeszyty Apteczne: Intymne problemy mężczyzn z perspektywy farmaceuty*).

Na 160 stronach omówiliśmy dolegliwości kobiet w każdym wieku, idąc od problemów osób młodych z pierwszą miesiączką, przez menopauzę, po problemy geriatryczne takie jak nietrzymanie moczu i wypadanie narządów płciowych. Tradycyjnie najwięcej uwagi poświęciliśmy farmakoterapii tych schorzeń, a w szczególności roli i znaczeniu leków bez recepty i wyrobów medycznych stosowanych w ginekologii. W osobnych rozdziałach szczegółowo przedstawiiliśmy zasady leczenia bakteryjnych i grzybiczych infekcji pochwy i sromu, a także zasady skutecznego leczenia bolesnego i nadmiernego miesiączkowania oraz zespołu napięcia przedmiesiączkowego. Omówiliśmy także podział środków antykoncepcyjnych, w którym obaliliśmy szereg

powielanych mitów na ich temat. Ciekawym zagadnieniem, które na pewno bardzo zainteresuje czytelnika, jest problem obniżonego popędu seksualnego u kobiet, który wiąże się często z innymi dolegliwościami takimi jak suchość pochwy, którym również poświęciliśmy sporo uwagi.

Przedstawiliśmy także tematy chorób wenerycznych, takich jak kiła, chlamydia, rzeżączka, rzeżystkowica, opryszczka genitalna oraz zakażenia wirusem HPV, a także zasady leczenia infekcji dróg moczowych, które w odróżnieniu od wymienionych wyżej chorób, można skutecznie leczyć lekami bez recepty. W *Zeszytach* omówiono także tematy, które mogą uchodzić za wstydlive. Są to halitoza, łysienie, a także stomia i wulwodynia.

Serdecznie dziękuję **dr. n. med. Pawłowi Brzewskiemu**, adiunktowi w Klinice Dermatologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie, za korektę merytoryczną zagadnień związanych z chorobami wenerycznymi i infekcjami intymnymi. Jestem niezmiernie wdzięczny także **dr. n. med. Paulinie Przybylskiej-Jureckiej** za wszystkie cenne wskazówki i konsultację treści związanej z ginekologią oraz **mgr Antoninie Dębogórskiej** za cenne spojrzenie psychoseksuologa na tematy związane ze zdrowiem psychicznym oraz zaburzeniami funkcji seksualnych.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
Dyrektor ds. naukowych grupy opieka.farm
Kraków, 25.05.2020